

Asia: VN/26656/2022

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta ja laiksi rikoslain 46 luvun muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tulli kiittää ulkoministeriötä lausuntopyynnöstä luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta ja laiksi rikoslain 46 luvun muuttamisesta.

Tulli tukee ja kannattaa hallituksen esityksen luonnosta, jonka tarkoituksena on täydentää kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/821 soveltamisen sääntelyä Suomessa.

Tulli on saanut olla mukana luonnoksen kirjoittamisvaiheessa ja keskustellut aktiivisesti sen sisällöstä. Nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen luonnokseen Tulli esittää kunnioittavasti ehdotusten johdosta seuraavia esiin tulleita huomioita:

Tullin työmäärän lisääntyminen

Esitysluonnoksen sivuilla 19-20 todetaan: ”Vaikka Tullin tehtävät säilyisivät nykytilaa vastaavana, mahdollistaisi ehdotettu sääntely aineettomien kaksikäyttötuotteiden tehokkaamman valvonnan. Käytännössä tämä tarkoittaa myös, että Tullin on kehitettävä uusia toimintatapoja aineettomien kaksikäyttötuotteiden valvontaan, minkä voidaan arvioida lisäävän Tullin työmäärää uusien toimivaltuuksien käytön alkuvaiheessa jonkin verran.”

Koska Tullin toimivaltuudet aineettomien kaksikäyttötuotteiden kuten ohjelmistojen ja teknisen avun vientien tarkastamiseen ovat olleet epäselvät, on nykytilassa valvontaa ja tarkastuksia kohdistettu vain tavaroiden vientiin. Uuden lainsäädännön myötä Tullin toimivaltuudet laajenisivat koskemaan myös aineettomien kaksikäyttötuotteiden vientien sekä kaksikäyttötuotteisiin liittyvän välityspalvelun ja teknisen avun tarjoamisen valvontaa. Tullin tarkastusresurssit on mitoitettu Tullin nykyisten tehtävien mukaan ja laajentuvat tehtävät tulee huomioida lisäresurssointina, jotta myös aineettomien kaksikäyttötuotteiden viennin ja muun niihin kohdistuvan valvonnanalaisen toiminnan valvontaa pystytään toteuttamaan säännöksen edellyttämällä ja tarkoittamalla tavalla.

Lisäresurssointitarve ei koske vain käytön alkuvaihetta, jolloin on kehitettävä uudet toimintatavat aineettomien kaksikäyttötuotteiden valvontaan, vaan valvonnan on oltava jatkuvaa ja tehokasta, joten lisäresurssia tarvitaan alkuvaiheen jälkeenkin itse tarkastuksiin ja vuosittaisen tarkastussuunnitelman laatimiseen. Lisäksi tehtävän laajeneminen vaatii uudenlaista osaamista, jota nykyisillä tarkastajilla ei ole. Tämän arvion perusteella Tulli ehdottaa 2 lisähtv:ta yritystarkastukseen mm. uusien toimintatapojen ja viranomaisyhteistyön kehittämiseen, ohjeistamiseen, valvontasuunnitelmien tekemiseen, tarkastusten toteuttamiseen ja erityisasiantuntijana toimimiseen.

Ulkopuolisen asiantuntijan käyttö

Lakiesityksen 18 §:n nojalla ulkoministeriö voi pyytää lausuntoa ulkopuoliselta asiantuntijalta kaksikäyttötuotteen teknisten ominaisuuksien arvioinnista. Luonnosesityksessä todetaan, että Tullin osalta vastaava toimivaltuus käyttää ulkopuolista asiantuntijaa apuna tiettyjen tehtävien hoitamisessa sisältyy tullilain 9 §:än. Ko. 9 §:ssä oikeus kuitenkin kytketään tiettyihin koodeksin täytäntöönpanoasetuksen tilanteisiin, joissa ilmoittaja ei ole noudattanut Tullin vaatimuksia määräajan kuluessa:

Tullilain 9 §: ”Tullilla on oikeus tarvittaessa käyttää tavaran tarkastuksessa ja näytteen ottamisessa apuna ulkopuolista asiantuntijaa tämän suostumuksella täytäntöönpanoasetuksen 239 artiklan 2 kohdassa ja 240 artiklan 3 kohdassa säädetyissä tilanteissa, joissa ilmoittaja ei ole noudattanut Tullin vaatimuksia määräajan kuluessa.”

TPA 239 art. 2 kohta: ”2. Jos ilmoittaja kieltäytyy olemasta läsnä tavaroiden tarkastuksessa tai ei anna tulliviranomaisten vaatimaa apua, tulliviranomaisten on asetettava määräaika ilmoittajan läsnäololle tai avulle. Jos ilmoittaja ei ole noudattanut tulliviranomaisten vaatimuksia määräajan kuluessa, tulliviranomaiset tarkastavat määräajan päätyttyä tavarat ilmoittajan vastuulla ja kustannuksella. Tarvittaessa tulliviranomaiset voivat käyttää asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti nimetyn asiantuntijan palveluja siltä osin kuin asiasta ei ole säännöksiä unionin lainsäädännössä.”

TPA 240 art 3 kohta: ”Tulliviranomaiset ottavat näytteet itse. Tulliviranomaiset voivat kuitenkin vaatia ilmoittajaa ottamaan näytteitä tai pyytää asiantuntijaa ottamaan näytteitä niiden

valvonnassa. Asiantuntija on nimettävä asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti siltä osin kuin asiasta ei ole säännöksiä unionin lainsäädännössä.”

Tullilain 9 §:n käyttö on siis rajattu eikä vastanne lakiesityksessä ulkoministeriölle ehdotettuja oikeuksia. Tästä syystä joko 18 §:än tulisi lisätä, että myös Tullilla olisi samat oikeudet kuin ulkoministeriöllä.

Ulkopuolisella asiantuntijalla tulisi olla tehtävän edellyttämä asiantuntemus. Käytännössä tämä esityksen mukaan tarkoittaa ulkoministeriön osalta sitä, että ulkoministeriön tulisi toimeksiantoa harkitessaan arvioida asiantuntijan soveltuvuutta kyseiseen tehtävään. Vastaavaa arviointia edellyttäen myös Tullissa, mihin myös tarvitaan erityisasiantuntijuutta. Ulkopuolisen asiantuntijan käyttömahdollisuus ei poista aiemmin kuvattua Tullin omaa lisäresurssitarvetta.

Tietojensaantioikeus

14 §:ssä säädetään tiedon luovuttamisesta viranomaisten välillä. Esitykseen on kirjattu, että pykälään ehdotettu 2 momentti on muotoiltu siten, että siinä luetelluilla viranomaisilla ei olisi ehdotonta velvollisuutta luovuttaa tietoja, vaan tietojen luovuttamisesta päättäminen jäisi tietoja luovuttavan viranomaisen harkintaan.

Aineettomien kaksikäyttötuotteiden vienneistä ja teknisen avun tarjoamisesta ei anneta vienti-ilmoituksia Tullille toisin kuin tavaroiden vienneistä, joista viejän tulee tehdä asianmukaiset tullii ilmoitukset. Näin ollen aineettomien kaksikäyttötuotteiden vientien ja teknisen avun tarjoamisen valvonta ja sen suunnittelu Tullissa perustuisi muilta viranomaisilta saatavan tiedon varaan. Jotta valvonta olisi tehokasta ja tarkoituksenmukaista, olisi tärkeää saada tarvittavat tiedot kaikilta osin. Jatkovalmistelussa tulisi miettiä olisiko hyvä, jos luovuttaminen olisi pakollista eikä harkinnanvaraista. Mikäli Tulli ei saa muualta havaintotietoja mahdollisista luvattomista aineettomien kaksikäyttötuotteiden tai teknisen avun toimituksista, on ao. valvontaa hankalaa toteuttaa.

Kaksikäyttötuotteisiin liittyvien aineettomien tuotteiden vientirikosten estäminen

Nyt ehdotetun tiedonsaantioikeuden perusteella Tulli pystyy paljastamaan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnan alaisia rikoksia pääosin yritystarkastuksen ja riskianalyysin avulla sen jälkeen, kun rikos on tapahtunut. Jotta kaksikäyttötuotteiden aineettomien tavaroiden vientiä voitaisiin estää, tulisi tulevaisuudessa miettiä mahdollisuutta pyytää ajantasaisempaa signaalitiedustelutietoa rikostorjuntatyön tueksi.

Anttila lisakki
Tulli.fi